

Ismertetésemet dr. Stanley Hall-nak, a gyermektanulmány nagymesterének, a Cook County (Ill.) tanítók egyesületében, 1894 máj. havában, ez ügyben tartott beszédéből vett idézettel zárom be:

«Védelmére kelttem a gyermektanulmánynak, felmutatván annak eredményeiből és alkalmazásából némelyeket. Ne fogják ezt úgy fel, mintha ezek az eredmények alkotnák annak a legjavát. A legjava: hatása a tanítóra, ehhez pedig legközelebb áll hatása a gyermekre. Megifjítja a tanítót; a megélemedettet is fiatallá teszi; és én azt hiszem, nem kell ahhoz csodaszer, hogy a szív életkedve fentartassék, és hogy semmi sincs mi azt inkább lelkesítse, mint a gyermekek nagy szeretete. A gyermekek a szívben élnek. Az ő lelkük igen kis dolog. A szívet kell művelni. Azon dolgok, melyek oda belépnek és ott maradnak, azok az elemek, amelyek eszükön át akaratukhoz és szívükhöz jutnak.» (L. R. of the Com. of Ed. 1892/3. 369.)

Ehhez csak azt kívánom tenni: Vajha sikerült volna e tárgyat oly világításba helyezni, hogy az, különösen ifjabb nevelő társaimat, hasonló kutatásokra serkentse.

SOMOGYI GÉZA.

PATARACCHI TANÁR.

Irta: *Edmondo De Amicis*.*

Talán ő volt az utolsó igazi, nagy, borzasztó pedáns olasz tudós. Azt nem értem, hogy az ilyeneket miért nem bámulják az ellenfelek és áldozataik is, mert mindig bámulatra méltó az olyan ember, aki elszántan, szünet nélkül, halálig küzd azért az ügyért, melyet szentnek tart, még akkor is, ha azt az ügyet kissé felfujják. Pataracchi tanár a Mi Szeplőtelen Szent Nyelvünk bajnoka, a Purizmus szent sziklája tetején egész életén keresztül hősiesen, kitartóan és rendületlenül küzdött a barbár támadók ellen és nagy pusztítást vitt végbe köztük.

Az ő hitvallása ebben állott. Nyelv és nemzet: egy, tehát aki megérti a nyelvet, az elárulja a hazáját; tehát aki rosszul beszél és ír, aki az anyanyelvét idegen kifejezésekkel beszennyezi, azt meg kell gyűlölni és bélyegezni, mint a legelvetemedettebb gonosztevőt. És minthogy őszintén vallotta ezt a hitet, mindig szigorú következetességgel járt el a gyakorlati életben is; nem törődött azzal, hogy ellenségeket szerez, vagy kárt okoz magának. És mert annyira ment a

* *L' Idioma Gentile* címmel az idén megjelent könyvéből. (L. Magyar Paedagogia 1905. március, 177. l.)

purizmusban, hogy eldobott minden olyan kifejezést és minden olyan szót, mely nem viselte magán a legtisztább klasszicitás bélyegét, annyira, hogy egy oly szót sem fogadott el, bármennyire igazolta is azt a szükség és a közönséges használat, — könnyen megérthetjük, hogy a félvilágot gyűlölte s majdnem mindenkivel meggyűlt a baja, aki csak közeledett hozzá.

Azt mondtam, hogy majdnem mindenkivel, tehát mégsem mindenkivel, mert én és még néhányan, akik tudtuk azt, hogy mennyire fájt neki, ha a nyelven erőszakot követnek el, nemcsak lelkesedésének szent tüzét csodáltuk, hanem őszinte részvétet is éreztünk iránta. Mert aki olyan szót vagy kifejezést mondott neki, melyet ő tilosnak tartott, mintha acél-árt szúrt volna a húsába; olyankor felkiáltott volna az utca közepén is, ha attól nem fél, hogy összezsúrdul a nép. Aki helytelen formában kérdezett tőle valamit, annak nem felelt, vagy egy darabig késett a felelettel, mert meg akarta értetni vele, hogy megsértette; vagy pedig időt akart hagyni arra, hogy a sértést visszavonja. Mikor én megismertem, egynémelyik rossz írónak és beszélőnek évek óta nem köszönt. Megmondom mindjárt, hogy az én köszönésemet miért fogadta el. Az olyan fiatal emberekkel, akik a hálás tanítvány jóindulatával keresték fel s azt mutatták, hogy egyet-értenek s egy úton akarnak vele járni, azokkal szemben némi elnézést tanusított. Azonban nekik sem bókolt, ha valamelyik dolgozatukban hamis szólásmódot vagy mondatszerkesztést hallott vagy olvasott. Olyankor efélét morgott a foga közül:

- Bocsásson meg, de ez már cudarság!
- Így nem ír tisztességes ember!
- Honnan halászta ki ezt a disznóságot?

Aki az ő szótára ellen felségsértést követett el, vagy órát lopott vagy váltót hamisított, azok közt ő szerinte nem volt különbség. Szerette volna, ha a büntető törvénykönyvben külön fejezetet szántak volna az ilyen gonosztevőknek. És nem kegyelmezett senkinek. Nem volt megelégedve egyik íróval sem, mert annak a néhány ékesen megírott, szép oldalnak a jó hatását *ipso facto* lerontotta egyetlen egy törvénytelen szó, amelyikben ő megbotlott. Még azt a néhány saját fajtájából puristát is, akik Olaszországban megmaradtak és akiket általánosságban kigúnyoltak vad pedánságuk miatt, ő még azokat sem becézgette, mert hát nagyon engedelkenyek, s megvolt bennök az a *hitvány* hajlandóság, hogy alkudozzanak a betörő barbárokkal. Jegyezzük meg, hogy különösen toscanai polgártársaira s legkevésbé a firenzeiekre haragudott, akiket azzal vádolt, hogy először és leginkább tették tönkre a nyelvöket. Már az ő kortársai is barbárok voltak. Hát még a fiaik?! Azt mondta, hogy «Toscanában zabla és törvény

nélkül nőtt fel a nemzedék, amely hazájára sötét jövődőt készül borítani, mert az ő felfogása szerint, a «megfertőztetett» szónok vagy író csak szerencsétlenséget és bajt hint el nyomában, bármely téren vagy bármely alakban működjek is. Emlékszem, hogy mikor egyszer nem tudom melyik új miniszter neve került szóba, ezt mondta:

— Az az írástudatlan ember akar közmunkaügyi miniszter lenni? Attól ugyan sok szépet várhatunk!

Ebből a forrásból fakadtak a politikai ódái is, mert politikával nem törődött és a nyelv kérdésén kívül nem ismert más nemzeti vagy társadalmi kérdést. Mikor meghallotta, hogy meghalt egyik író, akivel sokszor volt baja, ezt mondta:

— Mint embert sajnálom, de . . . egygyel kevesebb gyarló író van a világon.

Az igazság érdekében meg kell mondanunk, hogy a föltétlen tisztaságra, melyet másoktól megkívánt, ő maga járt elől jó példával, nemcsak abban a nagyon kevés munkában, amit írt, hanem a beszédjében is. Pedig az nagy gondjába és fáradtságába kerülhetett, mert hiszen nem zárkózott el ő sem a világtól, s azok az új szavak, divatos francziás kifejezések, az általános használatba szükségképen bejutott sajtóságos szólások ott motoszkáltak folyvást az agyában is, mint a tüdőben a bakteriumok. De tényleg nagy nyelvtudós volt s nem volt rá eset, hogy hibát ejtsen. Olyan dolgokról, amelyekről nem tudott volna beszélni anélkül, hogy hibákat ne ejtsen, inkább nem beszélt soha. Arra nem volt eset, hogy kiejtse a száján az olyan ujdonságokat, amelyeket vagy új, vagy idegen névvel kellett megnevezni. A többi ujdonságot régi, vagy saját készítésű szóval nevezte meg, határozott elszántsággal, s azzal nem törődött, hogy megértik-e, félreértik-e, vagy kinevetik vele a hallgatói, ami pedig sokszor megesett.

A legváltozatosabb és legkomikusabb volt szótára, amelyet a barbárok fejéhez szokott vágni. E díszítőjelzők használatában szigorú igazságossággal járt el. Kezdte ezzel: *Nem szép kifejezés, csúf szó, rosszúl hangzik, silány portéka.* Erre következtek ezek a fokozatok: *Kis szörnyeteg, szörnyűséges egy szó, ragadós betegségben szenvedő szó, utálatos szó, gyalázatos szó.* Egyik-másik tűrhető francziás kifejezésre csupán ennyit mondott: *franciás izü; érzik az illataról, hogy francia, hitvány francia szó, majd elájul az ember a bűzétől, örült gallus szó, Alpeseiken túlról behurcolt buta beszéd.* Különböző, büszke és tréfás kifejezésekkel intette az ifjúságot, hogy az ilyen vétségeket kerüljék. *Tűzre azzal a csúf szóval! Meg kell égetni! A szemetesládába kell dobni! Ugyan ne ejtsd ki a szádon! Borzasztó! Hagyd azt a kontároknak! . . .* Eféle kifejezésekből végtelen nagy gyűjteménye volt.

De akkor volt legérdekesebb őt látni és hallani, mikor valamely új, gyanús könyvet forgatott ez a rémítően fenyegetődző arcú ember; tuskés bajusza olyankor kipödörve szegeződött a könyvnek arra a lapjára, mint a sündisznó tuskéja, görbe körmeivel úgy belekapaszkodott a könyvbe, mintha szét akarná tépni. Mikor franciás kifejezésre akadt, elváltozott az arca, mintha a sorok között valami undorító bogarat látott volna végigfutni. Méltatlankodásának azzal adott legenyhébb kifejezést, hogy öklével ráütött az asztalra. Mikor valamelyik szó vagy kifejezés erősebben meglökte, így fakadt ki a szerző ellen:

— Ah hitehagyott olasz! — Te írástudatlan, gyáva gonosztevő!

Haragjának végső kifejezése egy erőszakolt gúnyos mosolygás volt, miközben éles fogai kilátszottak s a két vállát megrázta; így akarta elhitetni, hogy ő most végtelen jókedvre kerekedett. De ez után az erőltetés után a falhoz csapta a könyvet és szabad folyást engedett a dühének.

— Hát idáig jutottunk már? Ez már lelki megtévelyedés, valóságos őrültség! Olaszország a pusztulás szélén áll. Ha nyelv nincs, akkor semmi egyéb nincs többé. Vége! Árulókból álló korcs fajzat!

Szegény Pataracchi tanár! Nem kevés fáradságomba került az nekem, hogy az ő jóindulatát megőrizhettem, de neki még több fáradságába került az, hogy nem vonta meg tőlem. Ki tudja, hányszor állott már közel ahhoz, hogy nekem is megmondja azt, amit Danténál Vergilius mondott Argentinek: *El innen, a többi kutyával!* — Mert tulajdonképen képmutatónak nézhetett ő engem, aki csakhogy megmaradhassak a kegyeiben, igazat adtam ugyan neki szóval, de különben úgy írtam tovább is, mint valami barbár gróf, mert nem voltam képes megszabadulni a haditudomány műszavaitól, mikor katonai dolgokról írtam.

— De hát csakugyan kénytelen ön azon a borzasztó káplárnyelven írni? kérdezte néha tőlem.

Én igennel feleltem neki s alázatosan felhoztam egyet-mást a mentségemre. Erre csak ennyit mondott:

— Sajnálom önt.

Talán ennek a sajnálkozásnak köszönhetem, hogy nem vonta meg tőlem a barátságát.

Azelőtt való nap, hogy örökre elköltöztem Firenzéből, elmentem búcsuzni hozzá. Sokkal szivesebb volt, mint ahogy vártam. Talán az a gondolat indította meg, hogy Torinóba telepedem le, mert az ő szemében — ami a nyelvet illeti — Torino haramiafészek lehetett, ahol rám bizonyosan nyomorúságos vég várakozik. Elkísért egy darabig, a Cocomero utcán. Az Alfani-utca sarkán, mielőtt eltávozott tőlem, mondott egy pár jóindulatú szót és figyelmembe ajánlotta a

nyelvet. Talán jó emléket hagytam volna nála magamról, ha a számot nem nyitottam volna ki; de az utolsó pillanatban elsóztam a levest.

— Ha esetleg, — mondtam neki, — eljön egyszer tanár úr Torinoba, legyen olyan szíves, hogy értesítsen engem róla. Örömezt rendelkezésére állok majd. Nagyon örvendének, ha újra láthatnám és szolgálatára lehetnék.

— Köszönöm, felelte s megszorította a kezemet. — Szerencsés utat! A vizontlátásra!

És magamra hagyott.

De mikor egypár lépést teti, magához intett s ezt mondta:

— Hallja kérem. Bocsásson meg, de borzasztó egy szó az az *esetleg*. Hát nem jobb annál *talán* vagy *véletlenül*?

És elment szó nélkül. Ezeket a szavakat hallottam legutoljára tiszta ajkairól. Még hét esztendeig lövöldözte nyilait a barbárokra és azután meghalt a csatamezőn, zászlájának foszlányaiba takaródzva.

Fordította: CS. PAPP JÓZSEF.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— A felső kereskedelmi iskolák reformja. November hó 8—10. napján három napi tanácskozásban foglalkozott az Orsz. Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács ezzel a kérdéssel, *Schack Béla* főigazgató előadása mellett. Az előadó javaslatainak megszerkesztésében tekintetbe vette azokat a véleményeket, amelyek a Tanácstól kiadott kérdőívekre 200-nál több iskolai és kereskedelmi testületől beérkeztek. A Tanács megállapodásait az előadó közlése alapján a következőkben közöljük. Az általános kérdésekre nézve:

a) A tanács a magyar kereskedelem és kereskedelmi oktatás tényleges szükségleteire való tekintettel a megvalósítandó reform egyik alapvető föladatának tartja, hogy a felső kereskedelmi iskolák száma, geográfiai elhelyezése és létjogosultsága gondos revízió alá vonassék; b) a felső kereskedelmi iskolákat közelebb kell hozni a gyakorlati élet kívánalmaihoz; keresni kell az érintkező pontokat az iskola és a gyakorlat között; c) a tanterv megállapításánál a gyakorlati rész kidomborításával a főgondot a gyakorlati és elméleti ismeretek helyes arányára kell fordítani; d) a tanulók *jellemképzése* az iskolának főfontosságú föladata legyen. Tiszta karakterű, önálló és következetes gondolkozású, jó ítélőképességű és akaraterős, a közügyek iránt érdeklődő, hazafias, áldozatkész, munkás, takarékos, élelmes, szerény föllépésű, kötelességtudó, pontos, rendes, magukat az életben továbbművelni